Dansk ringmærkning 2013

- Statens Naturhistoriske Museums ringmærkningsaktiviteter i Danmark

Af Jesper J. Madsen, Kjeld T. Pedersen,
Mikkel Lausten og Kasper Thorup

Kernebider, Gedser, 28. maj 2013. Foto: Ruben Oliver Tomàs

I 2013 blev ringmærket 106.446 vildtlevende fugle i Danmark fordelt på 184 arter, inkl. én ny mærkningsart for landet: rustand. Der blev ringmærket rekord mange af arterne skarv, skestork, sortgrå ryle, sildemåge, huldue, stor flagspætte, kærsanger, munk, gransanger, skovspurv, kernebider, gråsisken og hvidsisken. En kærsanger ringmærket i Kenya blev fundet død ved Næstved, en dansk-mærket natravn blev aflæst på en ø nord for Sicilien og en blåmejse mærket ved Gedser fløj helt til Nordfrankrig. En gøg fra Nordsjælland med satellitsender viste at den tilbagelagde 16.000 km om året mellem vinterkvarteret i Afrika og Danmark og at den var ca. 60 dage om året i Danmark. Ringmærkningscentralen og ringmærkerne deltog i en række nationale overvågningsprogrammer, f.eks. fugleinfluenza, West Nile Virus, CES, Hirsholmene m.v. Museet og Naturstyrelsen underskrev en ny treårige kontrakt om drift af Ringmærkningscentralen.

Årets ringmærkede fugle

I 2013 blev ringmærket i alt 109.862 vildtlevende fugle med Statens Naturhistoriske Museums ringe, fordelt på 106.446 i Danmark, 2.825 på Færøerne og 591 i Grønland. På Færøerne er antallet på niveau med de seneste mange år. Det er dog lavt, grundet ti års fejlslagen yngleaktikvitet blandt de færøske havfugle såsom lunde, lomvie, ride og havterne (J-K Jensen prs. medd.). I alt 29 arter blev ringmærket på Færøerne i 2013, bl.a. Færøernes femte lille fluesnapper. Lille stormsvale udgør 86% af det samlede antal mærkninger. I Grønland er antallet faldet en smule igennem de sidste par år. I alt 20 arter blev ringmærket i Grønland i 2013, hvor sandløber og søkonge tilsammen udgjorde 62% af mærkningerne, med hhv. 267 og 102 fugle. I Danmark var 2013 et rigtig godt mærkningsår, på højde med 2012 (107.783), og et godt stykke over gennemsnittet for de seneste 14 år, som ligger på 77.600 fugle.

I alt 184 arter blev ringmærket i Danmark i 2013, her iblandt rustand som ny mærkningsart for landet. Fuglen, en voksen han, blev fanget 18/6 i Utterslev Mose og var i par med en umærket hun. Året før, i sommeren 2012, dukkede fire fugle op i Københavnsområdet og de var nok undslupne fugle. I løbet af 2013 blev fuglene set flere steder i det storkøbenhavnske område, bl.a. i Utterslev Mose, men forsvandt tilsyneladende i midt-september (DOFbasen.dk).

Sjældent arter

Ringmærkningen bidrog i 2013 med dokumentation af flere SU-arter og andre fåtallige, sjældne arter. Blandt SU-arterne blev ringmærket høgeugle (13/10 Skagen, den 3. mærkede i Danmark), buskrørsanger (2, 8/5 Gedser, 29/5 Christiansø), hvidskægget sanger (2/5 Blåvand og 19. fund ved Blåvand), schwarz' løvsanger (20/10 Blåvand, 23. fund i Danmark), pileværling (31/5 Skagen, 47. fund i Danmark) og dværgværling (19/10 Hanstholm).

Blandt de fåtallige, sjældne arter blev i 2013 ringmærket middelhavssølvmåge (11, København 9, Køge 2), sydlig nattergal (1, Christiansø 18/5), flodsanger (5, Keldsnor 7/5 & 19/9, Gedser 28/7, Christiansø 19/5 & 21/5), savisanger (1, Blåvand 11/5), drosselrørsanger (2, Christiansø 9/5, Ishøj 24/8), høgesanger (10, 6 i perioden 28/5-16/6 & 4 i 27/8-13/9), lundsanger (6, 9/5-1/6 Christiansø 3 & Gedser 2 samt 11/8 Skagen), fuglekongesanger (4, 3/10-7/11, Christiansø 2, Blåvand 1, Skagen 1), hvidbrynet løvsanger (15, 26/9-17/10), lille fluesnapper (97, 3. højeste antal nogensinde, tidligere rekord er 110 i 1987), nøddekrige (1, Gedser 13/10), hvidsisken (30, 30/9-12/12, Gedser 1, Anholt 1, Vestjylland fra Fanø-Skagen 27 heraf 15 i Lild Klitplantage) og hvidvinget korsnæb (6, 20/7-5/8, Fanø 1, Blåvand 3, Skagen 2).

Endelig skal ringmærkning af to rovterneunger fremhæves. De blev mærket 21/6 2013 i det sydfynske øhav i forbindelse med mærkning af mågeunger. Kun én gang før er der ringmærket rovterne i Danmark, det var tre unger tilbage i 1931.

Høje antal mærkninger

Blandt de fem talrigst ringmærkede arter i 2013 er fire spurvefuglearter musvit (7.700), rødhals (6.487), løvsanger (6.034) og landsvale (4.622) og som noget nyt en ikke-spurvefugl: skarv (6.453).

Antal musvitter er det tredje højeste mærket nogensinde på et enkelt år, og skal formentligt ses i lyset af den massive invasion i efteråret 2012. Tidligere rekorder er 9.034 og 8.823 i hhv. 2008 og 2012. Antal mærkede rødhalse er på vej op igen efter et fald til 5.196 i 2011.

For andet år i træk slår antal mærkede skarver alle rekorder. Bortset fra ét år er der siden år 2000 mærket over 2.000 skarver årligt. I perioden 2000-2013 er samlet mærket over 47.750 skarver i Danmark og det skyldes en målrettet indsats som en del af det nationale overvågningsprogram under styring af Institut for Bioscience (IB), Århus Universitet.

Hvad angår de to sidste top-fem arter, løvsanger og landsvale, var antal mærkede løvsangere på niveau med de forrige tre år, men samlet set dobbelt så mange som i bundårene 2002-2006 (under 3.000 fugle årligt). Langt de fleste løvsangere ringmærkes på træklokaliteter og størstedelen yngler formentlig i Skandinavien. Antal mærkede landsvaler lå lidt over gennemsnittet for de sidste 18 år.

Blandt ikke-spurvefugle er de fem talrigst ringmærkede arter – udover skarv: sølvmåge (3.294), hættemåge (2.877), stormmåge (1.725), sildemåge (1.027) og splitterne (986). Antal mærkede sildemåger er det næsthøjeste nogensinde, og skyldes målrettet indsats som en del af projekt kystfugle under IB. Rekordåret er 1973 med 1.060 mærkede sildemåger. For de fire øvrige arter er niveauet omkring gennemsnittet for de seneste år.

Igen i 2013 er der ringmærket rekord mange fugle af en række arter. Blandt spurvefuglene er ringmærket rekord mange af arterne kærsanger (900, tidl. rekord er 781 fra 2012), munk (3.297, tidl. rekord er 2.826 fra 2012), gransanger (4.142, tidl. rekord er 4.119 fra 2010), skovspurv (2.233, tidl. rekord er 2.146 fra 2012), kernebider (266, tidl. rekorder er 150 og 149 fra hhv. 2012 & 1970), gråsisken (2.138, tidl. rekord er 1.604 fra 2005) samt hvidsisken (30, tidl. rekord er 11 fra 1965).

Drosselrørsanger, Christiansø, 9. maj 2013. Foto: Anton H. Liebermann

Ud over skarv er der blandt ikke-spurvefuglene ringmærket rekord mange af arterne skestork (50, tidl. rekorder er 31 & 20 fra 2012 & 2009), sortgrå ryle (49, tidl. rekorder er 42 & 33 fra 1999 & 2012), huldue (307, tidl. rekorder er 239 & 217 fra 2011 & 2012) samt stor flagspætte (326, tidl. rekord er 247 fra 1972).

For nogle arter skyldes de rekord mange mærkninger at der er tale om invasionslignende forekomst (f.eks. stor flagspætte, gråsisken og hvidsisken). For andre arter er der formentlig tale om en reel fremgang i bestandene, upåagtet den varierende årlige ringmærkningsindsats (f.eks. kærsanger, munk, gransanger og skovspurv). Endelig kan årsagen naturligvis også skyldes målrettet (projekt)-ringmærkning som f.eks. for skarv, skestork, sortgrå ryle og huldue.

For andet år i træk lykkedes det at ringmærke et pænt antal skestorke-unger. Siden arten atter begyndte at yngle i Danmark er der nu mærket 188 unger, langt de fleste også med farveringe. I samarbejde med det internationale projekt indsamler vi aflæsninger og jo flere aflæsninger som registreres jo bedre indblik får vi af denne nye spændende danske ynglefugl.

I øvrigt bør nævnes at der i 2013 blev ringmærket mange, uden at slå rekorder, af følgende arter: grågås (241), vandrefalk (10), plettet rørvagtel (5), brushane (10), kaspisk måge (11, alle i øst Danmark), natravn (39), vendehals (126), skovpiber (487), misteldrossel (14), solsort (3.719), gulbug (832), tornsanger (2.177), lille fluesnapper (97), fyrremejse (5), gråspurv (1.027), lille korsnæb (129), stor korsnæb (8), hvidvinget korsnæb (6), gulspurv (684) og bomlærke (40)

Få mærkninger

For nogle arter er der i 2013 ringmærket meget få fugle i forhold til tidligere år. Der blev mærket meget få fuglekonge (2.831), sortmejse (426) og blåmejse (4.167). Alle tre er arter, der optræder invasionsagtigt med tidligere rekorder på hhv. 14.112 (1989), 6.564 (2008) og 10.258 mærkninger (2008).

Antal ringmærkede slørugler i 2013 er det laveste siden 1995, hvor 14 fugle blev ringmærket. Efter den fatale vinter 2009-2010 er antal mærkede slørugler faldet til hhv. 96 fugle i 2010, 82 i 2011, 121 i 2012 og 47 i 2013.

Siden 2004 er antal mærkede alke faldet fra 566 til nul mærkninger i 2012 og 2013. Arten har været projektmærket under ledelse af IB, men projektet ophørte i 2012.

Ringmærkningen af fiskehejre gik næsten i stå efter omstruktureringen af den danske ringmærkning i 1998. Siden er mærket i alt 534 fugle fordelt på 8 år og altså ingen i 2013. Det vil være optimalt at få mærket 50-100 fugle årligt for at kunne følge den danske bestand. Det samme gælder for hvepsevåge, hvor der ikke er ringmærket en eneste fugl i Danmark siden 1999. Mærkning af 10 hvepsevåger årligt ville være godt.

Udover de allerede nævnte arter er der desværre kun mærket meget få eller slet ingen i 2013 af følgende almindelige danske arter: tre arter lappedykkere (0), sangsvane (0), gravand (0), skeand (0), taffeland (0), sortand (0), toppet skallesluger (2), fjeldvåge (1), vandrikse (9), tinksmed (1), grønspætte (0), sanglærke (9), skærpiber (1), ravn (0) og snespurv (1). Tilsyneladende er interessen for at ringmærke ænder og vadefugle øget, idet en svag stigning i antal mærkninger er konstateret i 2013.

Hvem ringmærker?

Museet udstedte ialt 189 personlige licenser i 2013 gældende til Danmark og/eller Færøerne samt 11 gruppelicenser, 7 stationslicenser og 12 vildtplejestationslicenser. Siden 1999 er gennemsnitligt udstedt 186 personlige licenser årligt, varierende mellem 169-201. I 2013 var de personlige licenser fordelt på 100 A-licenser, 34 B-licenser, 20 C-licenser og 35 X-licenser. En licens er gældende for et år ad gangen og alle, der ringmærker fugle, skal have en gyldig, personlig licens. Yderligere information om retningslinjer og licenser findes på centralens hjemmeside (*www.rc.ku.dk*).

Seks fugle- og ringmærkningsstationer stod for 31% af alle mærkninger i Danmark i 2013, mod 34% i 2012, 31% i 2011, 43% i 2010 og 37% i 2009. Flest fugle blev atter ringmærket på Gedser Fuglestation (11.177), efterfulgt af Skagen (7.092), Christiansø (6.138), Blåvand (4.863), Keldsnor (3.042) og Fanø (1.521). Især ved Skagen, Christiansø, Blåvand og Fanø blev mærket flere fugle i 2013 i forhold til tidligere år.

I 2013 var syv ringmærkergrupper (RG) aktive i Danmark: Nordjysk RG (3.718 mærkninger), Nordvestjysk RG (11.666), Østjysk RG (2.978), Anholt RG (5.927), Fyns RG (7.786), Sydvestsjælland RG (1.866) og Lolland-Falster-Møn RG (12.832). Alle grupper har haft færre mærkninger i forhold til året før, hvor især Anholt, Fyn og Lolland-Falster-Møn grupperne oplevede et fald på hhv. 38, 19 og 22% i forhold til 2012. Flere af de mest aktive grupper er involveret i forskellige mærkningsprojekter, f.eks. CES-projektet og/eller har en fuglestation tilknyttet.

Blandt de frivillige ringmærkere uden tilknytning til en fuglestation, en regional gruppe eller museet, har følgende personer ringmærket over 2.000 fugle i 2013: Jesper Brinkmann (6.806), Lars Hansen (5.024), Kurt Klarborg (2.895) og William C. Aarestrup (2.841).

To meget aktive ringmærkere afgik pludselig ved døden i 2013, Jan Egerod og Niels Odder. Begge har ringmærket for museet gennem mange år hhv. på Saltholm og i Thy området. Ære være deres minde.

Tabel 1. Genfund i udlandet, af fugle ringmærket i Danmark og behandlet af Ringmærkningscentralen i 2013.

	Norge	Sverige	Finland	Rusland	Estland	Polen	Tyskland	Holland	Belgien	Storbritannien	Irland	Frankrig	Schweiz	Spanien	Portugal	Italien	Tjekkiet	Slovakiet	Ukraine	Marokko	Algeriet	Tunesien	Senegal	Ghana	Sum
Toppet lappedykker																			1						1
Skarv	7	5					32	16	6	4		107	5	36			2	1		5	1	3			230
Hvid stork							7																		7
Kortnæbbet gås	2							1		1															4
Grågås		1						2				4		2											9
Canadagås	1																								1
Knarand												1													1
Krikand										2		2													4
Gråand		1	1	1								1													4
Ederfugl			1					1																	2
Hedehøg							1																		1
Spurvehøg							3																		3
Tårnfalk		1					2	1																	4
Blishøne							8																		8
Strandskade												2													2
Rødben												1													1
Sorthovedet måge										1															1
Hættemåge		4	2			1	8	45	5	9	6	5		1											86
Stormmåge	1	3	13	5	1	2	7	13	1			3													49
Sildemåge		2						3		2		2		2						1					12
Sølvmåge		3	1			4	126	64	1																199
Middelhavssølvmåge																	1								1
Svartbag	1	2					20	5		7		4													39
Splitterne		1				5	34	4	2			3		1	1	3							1	2	57
Fjordterne									2																2
Havterne							2	1		1															4
Alk			1																						1
Huldue												1													1
Slørugle							1																		1
Natravn																1									1
Landsvale							2																		2
Gul vipstjert									1																1
Vandstær		1																							1
Gærdesmutte		1																							1
Jernspurv		1					6		1			1	1	3											13
Rødhals	3	2					3	1	1	1		2				1									14
Rødstjert			1																						1
Solsort	1		2				3	1	1	5		1													14
Sangdrossel			1	1										2	3										7
Vindrossel										1															1
Sivsanger	1								1																2
Kærsanger		1							1																2
Rørsanger	1							1	8			5		2											17
Gulbug		1																							1
Gærdesanger						1																			1
Tornsanger							1						1	1											3
Munk							1		2						1										4
Gransanger							1		3	1		2		3											10
Løvsanger	1	2							2																5
Fuglekonge									1																1
Lille fluesnapper		1																							1
Broget fluesnapper	1	1	1																						3
Blåmejse	3	15						1	2			1													22
Musvit	2	3																							5
Pungmejse		1																							1
Skovskade							1																		1
Stær		1										1													2
Skovspurv							1																		1
Bogfinke		1						2	2	2															7
Kvækerfinke	1	1					1			1		1													5
Grønirisk	2						1		1																4
Grønsisken	7		1				3	1		1															13
Gråsisken	2	1																							3
Dompap		1					1																		2
Rørspurv							1	1	1																3
Sum	37	58	25	7	1	13	277	164	45	39	6	150	7	53	5	5	3	1	1	6	1	3	1	2	910

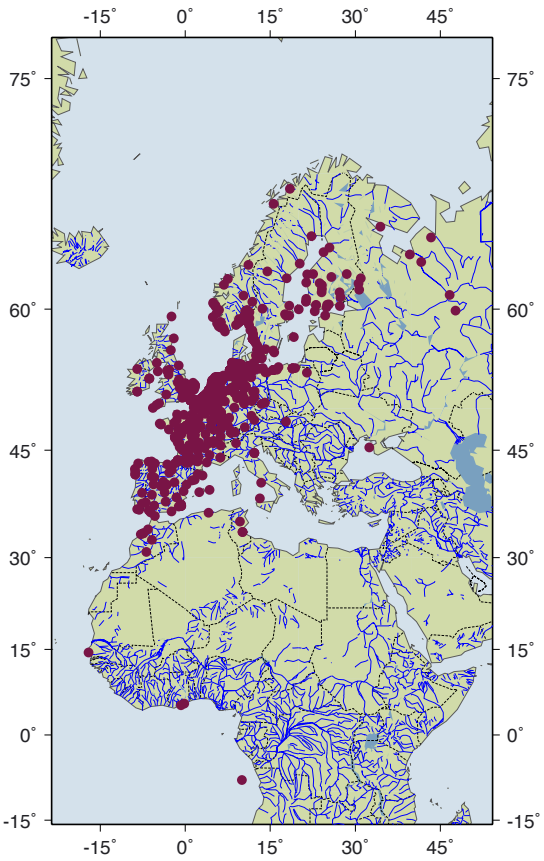

Figur 1. Den geografiske fordeling af genfundet i udlandet af fugle ringmærket i Danmark og behandlet af Ringmærkningscentralen i 2013.

Årets genmeldinger

Ringmærkningscentralen modtager flere tusind aflæsninger og genfund hvert år. En del ekspederes videre til forskellige nationale og internationale farvemærkningsprojekter og andre ekspederes direkte i udenlandske webbaserede databaser, hvorved de ikke registreres i museets database.

I denne rapport er medtaget 2.384 genmeldinger, alle behandlet i 2013 og fordelt på 1.575 genmeldinger af fugle ringmærket i Danmark og 809 genmeldinger i Danmark af fugle ringmærket i udlandet. For Færøerne er desuden behandlet 122 genmeldinger. Tallene er eksklusive aflæsninger af farveringe fra de store og omfattende farvemærkningsprojekter, så som skarv, skestork, kortnæbbet gås, knopsvane og mågerne. Aflæsninger af disse arter videresendes normalt til de projektansvarlige. Endelig er heller ikke medregnet de mange aflæsninger som ringmærkerne foretager af fugle de selv har mærket. I 2013 modtog vi over 5.000 af disse 'egen aflæsninger' fra ringmærkerne.

Blandt genfund af fugle ringmærket i Danmark er 910 genmeldinger i udlandet af i alt 771 fugle (figur 1 & tabel 1) og 809 genmeldinger i Danmark er af 712 fugle ringmærket i udlandet (figur 2).

Udvalgte genmeldinger fra syd til nord

Blandt langdistance-genfundene syd for Sahara er tre splitterner genmeldt i Ghana (2) og Senegal (fig. 1). Fuglene blev mærket på Langli, Hirsholmene og Fiskeholm ved Fyn i hhv. 2012, 2012 og 2002.

Syd for Sahara er ringmærket to fugle som er genmeldt i Danmark i 2013 (fig. 2). En fjordterne ringmærket 14/12 2003 ved Mile 4 Saltwork i Namibia, blev 10/8 2013 aflæst rastende ved Vejers Strand nord for Blåvand, svarende til ca. 8.680 km i lige linje mellem de to lokaliteter. Der er en del genfund fra Namibia og Sydafrika af fjordterner ringmærket i Danmark.

Den anden fugl, en kærsanger ringmærket under sydtrækket 12/12 2010 som 1k ved Ngulia Lodge i Kenya, blev fundet frisk død 11/6 2013 i et drivhus i en sydlig forstad til Næstved. Det er tredje gang at en kærsanger mærket ved Ngulia er genmeldt i Danmark (tidl. fund er Christiansø i 1994 og Nordfyn i 2002). Ngulia-området er en ´flaskehals´ under sydtrækket for bl.a. europæiske kærsangere, hvor der omkring nymåne i november-december årligt ringmærkes tusindvis af kærsangere.

Fra Nordafrika blev i 2013 modtaget flere genmeldinger end normalt: 6 fra Marokko, 1 fra Algeriet og 3 fra Tunesien (fig. 1). Det drejer sig om en sildemåge fra Hirsholmene (i Marokko) og om 9 skarver fra hhv. Nordjylland (2) samt fra øer ved Lolland (1) og Møn (6).

Fra Den Iberiske Halvø blev i 2013 modtaget 53 genmeldinger fra Spanien og 5 fra Portugal (fig. 1), fordelt på 43 genfund af ikke-spurvefugle (skarv 36, grågås 2, hættemåge 1, sildemåge 2 og splitterne 2) og 15 genfund af spurvefugle (jernspurv 3, sangdrossel 5, rørsanger 2, tornsanger 1, munk 1 og gransanger 3). I alt 9 fugle mærket på Den Iberiske Halvø blev genmeldt i Danmark i 2013, alle fra Spanien og fordelt på grågås 1, splitterne 2, rødhals 1, blåhals 1, rødstjert 1, tornsanger 2 og gransanger 1). Blåhalsen, en 2k+ han, blev mærket 10/10 2012 nær Sevilla i det sydlige Spanien (fig. 2) og aflæst 1/6 2013 ved Emmerlev nær Tønder. Det er det første genfund i Danmark af en blåhals ringmærket syd for Danmark.

Fra Italien er modtaget 5 genmeldinger (splitterne 3, rødhals 1 og natravn 1). De tre splitterner blev alle aflæst i det nordøstlige Italien ved Adriaterhavet (fig. 1), to i september og én i maj. Natravnen, en 2k+ han, blev mærket under efterårstrækket 1/9 2012 ved Gedser og aflæst under efterfølgende forårstræk 16/4 2013 på den lille ø Ustica, 50 km nord for Sicilien (fig. 1). Det er sjældent med udenlandske genfund af natravne, og frem til 2002 er der blot to i det danske materiale: én fra Norditalien under efterårstrækket og én fra Malta under forårstrækket. I alt 4 fugle mærket i Italien blev genmeldt i Danmark i 2013 (fig. 2), fordelt på havesanger (1) og munk (3).

Mod nord er det nordligste genfund af en danskmærket fugl en kvækerfinke, som blev aflæst 30/8 2013 nær Andslia nord for Narvik i Norge (fig. 1). Fuglen

var mærket 31/3 2011 som 2k+ han på Anholt. En anden kvækerfinke, mærket 2/9 2012 som 1k hun ved Kandalaksja i det nordvestligste Rusland (fig. 2), blev aflæst 7 måneder senere, 29/3 2013, ved Neble Lyng på Sydvestsjælland.

Det andet nordligste genfund i 2013, af en dansk-mærket fugl, var en broget fluesnapper fundet død 15/7 2012 ved Oppeid sydvest for Narvik i Norge (fig. 1). Fuglen var mærket 2½ måned tidligere, 2/5, som 2k han i Sønderho på Fanø. Blandt fugle mærket på det norske fastland og genfundet i Danmark, er de to nordlige ligeledes af broget fluesnappere (fig. 2), begge mærket som redeunger på Tromsø-egnen og aflæst i maj 2013 ved Brabrand Sø og på Christiansø.

De øvrige nordligste genfund i Sverige, Finland og Rusland, af dansk-mærkede fugle (fig. 1), var alle, med undtagelse af én gråand, af hætte- eller stormmåger. Gråanden, en voksen han mærket 14/11 2009 i Margrethe Kog, blev skudt 2/5 2013 ved floden Soyana i det nordvestlige Rusland (fig. 1), svarende til en afstand på 2.220 km mod nordøst fra Sønderjylland. Det længste en dansk-mærket gråand er fundet fra Danmark, er 3.750 km og var nær Omsk i Sibirien. Mange af de gråænder der er i Danmark om efteråret og vinteren, er fugle der yngler i Sverige, Finland, De Baltiske Stater og det nordvestlige Rusland til Uralbjergene.

I alt 9 genfund behandlet i 2013 var af fugle mærket på Svalbard (fig. 2), og de er fordelt på kortnæbbet gås (6), som alle blev skudt i Jylland mellem Ringkøbing Fjord og Vejlerne, samt sortgrå ryle (3) aflæst i Storebælt.

Øvrige udvalgte genmeldinger behandlet i 2013

I maj 2013 blev en dansk fuglering fundet på sydvestkysten af Krimøen i Sortehavet. Ringen har antageligt ligget der længe, for fuglen, en toppet lappedykker, var ringmærket 18/9 1966 i Indrefjord ved Nakskov. Fuglen har således fløjet mindst 1.841 km mod østsydøst. I Danmark er ringmærket 76 toppede lappedykkere, 19 er genmeldt, heraf seks i udlandet. Genfundene antyder at toppede lappedykkere fra Danmark enten overvintrer i farvandene ved Holland og Den Engelske Kanal (3 fund) eller i Ukraine og Sortehavet (2 fund).

Den 4/5 2013 blev en gøg fundet død ved Strødam i Nordsjælland. Fuglen var mærket som voksen han, tre år tidligere, 25/6 2010, ved Møllekrog, Esrum Sø. Samme gøg blev forsynet med en lille let satellitsender, da den blev fanget i 2010. I tre år har det været muligt at følge gøgen mellem vinterkvarteret og yngleområdet i Nordsjælland. Kort fortalt var dens trækcyklus således: Omkring 1. juli forlod den Danmark for at tilbringe 45 dage i Polen, herefter 10 dage i Sydøsteuropa, 65 dage i det sydlige Tchad, 80 dage i vinterkvarteret i det nordvestlige Angola, 25 dage i det østlige Gabon, 40 dage i Ghana og endelig 10 dage i Italien inden den vendte tilbage til Nordsjælland. Gøgen har således tilbagelagt omkring 16.000 km om året for kun at tilbringe omkring 60 dage om året i Danmark.

En blåmejse blev aflæst 30/11 2012 nær Calais i det nordvestlige Frankrig. Fuglen var ringmærket to måneder tidligere, 30/9, ved Gedser Fuglestation,

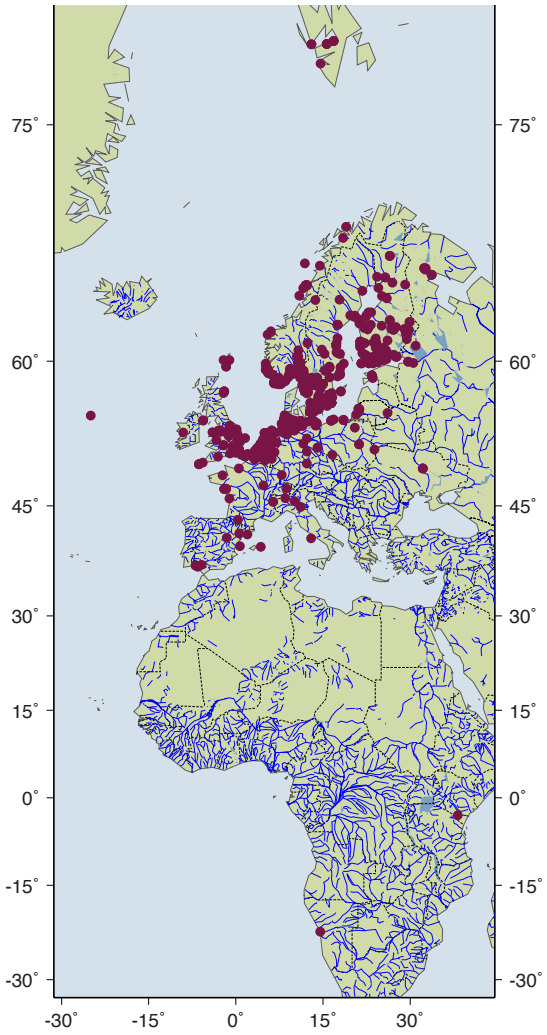

Figur 2. Den geografiske fordeling af mærkningslokaliteter for fugle ringmærket i udlandet og genmeldt i Danmark og som er behandlet af Ringmærkningscentralen i 2013.

godt 784 km fra Calais, i forbindelse med en massiv invasion af blåmejser i efteråret 2012. Det er første gang en dansk-mærket blåmejse er fundet i Frankrig og det er den længste distance en dansk-mærket blåmejse har tilbagelagt. Den tidligere rekord var på 639 km (Christiansø til Estland).

En farvemærket skestork blev aflæst 17/7 2013 ved Balatonsøen i det vestlige Ungarn. Fuglen var mærket som unge 5/7 2004 i kolonien i Limfjorden. Der er 1.255 km mellem de to lokaliteter og fuglen var hele 9 år gammel, da den blev set i Ungarn. En skestork i denne alder er yngledygtig, men der var ingen meldinger om at fuglen ynglede i Ungarn. I øvrigt er samme fugl aflæst flere gange i den mellemliggende tid, bl.a. 12/11 2006 i det nordlige Senegal.

En sølvhejre blev aflæst 15/9 2013 i Bøtø reservatet på det sydlige Falster. Fuglen var mærket som rede-

unge 86 dage tidligere, 21/6, ved søen Jeziorsko i det centrale Polen, 552 km sydvest for Bøtø reservatet. Det er første gang en udenlandsk ringmærket sølvhejre er genmeldt i Danmark.

En havterne ringmærket som redeunge 16/6 1983 på Mandø, blev fundet frisk død 24/5 2013 på Helmsand i Schleswig-Holstein, 138 km syd for Mandø. Fuglen blev således 29 år og 11 måneder gammel, og nærmer sig dermed rekorden for en dansk-mærket havterne på 30 år og 11 måneder, hvilket i øvrigt også er den ældste kendte i Europa. Danske havterner trækker hvert år til det sydligste Atlanterhav, og dermed har fuglen fra Mandø sandsynligvis trukket 30 gange frem og tilbage til den sydlige halvkugle. Det svarer til at den har tilbagelagt mindst 900.000 km i sit lange liv!

En hvid stork blev 7/5 2013 aflæst på taget af Barrit skole ved Juelsminde. Fuglen var ringmærket 29/6 2010 som redeunge i byen Bergenhusen i Schleswig-Holstein, 153 km syd for Barrit skole. Der var stor lokal interesse for storken, og der blev skrevet om den i bl.a. Horsens Folkeblad.

Tidligt om morgenen, kl. 5.50, 6/6 2013 blev en grå fluesnapper ringmærket ved Blåvand Fuglestation. Næste morgen, kl. 9.45, blev samme fugl fanget på Grenen, Skagen. Der er 290 km mellem de to lokaliteter. Den grå fluesnapper har således fløjet i gennemsnit 10 km i timen det døgn. I aktiv flugt trækker småfugle normalt med en hastighed på omkring 30-35 km i timen.

En ung musvit-hun blev aflæst under efterårstrækket 25/10 2013 ved Blåvand Fuglestation. Fuglen var mærket 18 dage tidligere, 7/10, i Kaliningrad, svarende til en strækning på 805 km i lige linje, og det er langt for en musvit.

Den 18/6 2013 blev en grågås aflæst i Utterslev Mose i København. Gåsen var en han og var mærket som unge 25/6 1988 samme sted. Grågåsen var således 25 år gammel da den blev set i 2013. Det er ny rekord for danske ringmærkede grågæs og tilmed den ældste i Europa. Den tidligere rekord var 24 år og var også en dansk fugl. En anden gammel gås blev også set flere gange i 2013 i Utterslev Mose og ved Damhus Søen. Den blev mærket som unge 24 år tidligere, 14/6 1989, i Utterslev Mose. Blandt grågæs ringmærket som unger eller ungfugle i Danmark og genmeldt som døde, er 50% indrapporteret i løbet af deres første leveår. Andelen er dog i nyere tid faldende, og det skyldes sandsynligvis at flere af grågæssene fra Danmark overvintrer i Holland hvor arten er fredet, mens den fortsat er jagtbar i Spanien, hvor arten tidligere overvintrede i store tal.

Sluttelig skal nævnes at i en lade ved Sejstrup nær Bramming, blev den 29/3 2013 fundet en død ringmærket slørugle. Uglen var mærket som redeunge 6/6 2001 i Vittarp nær Blåbjerg. Sløruglen blev således næsten 12 år gammel. I vintrene 2009 og 2010 blev rekord mange ringmærkede slørugler fundet døde, henholdsvis 170 og 148 fugle. Årsagen hertil var sandsynligvis længerevarende og kraftigt snedække, hvilket havde fatale følger for arten formentlig pga. manglende fødetilgængelighed – musene gemmer sig under sneen.

Projekter og administration

Ringmærkningscentralen varetager al administration vedrørende ringmærkning af vildtlevende fugle i Danmark, Færøerne og Grønland. I den daglige drift indebærer det udstedelse af ringmærkningslicenser, opretholdelse af en god ringbeholdning, udlevering af ringe, modtagelse af data på over 100.000 mærkninger årligt, modtagelse af flere tusinde genmeldinger årligt via internet, e-mails, breve og telefon, udlevering af data til forskere og andre interesserede samt formidling, og bistand til formidling, af ringmærkning. Herudover er tilknyttet kravet om forskning hvori ringmærkningsrelaterede data indgår.

Sidst på året blev en ny struktur af museet iværksat. Ringmærkningscentralen er nu en af museets godt 14 'Facilities', hvor centralen er tilknyttet Biodiversity sektionen. Her er også grundforskningscenteret, Center for Macroecology, Evolution and Climate tilknyttet. Dette har bevirket en øget fokus på trækfugleforskningen.

Centralens forskningsleder, Kasper Thorup, fik i 2013 tildelt en Sapere Aude-bevilling på 7,5 mill. til trækfugleforskning. Bevillingen, som uddeles af forskningsrådet, løber over fire år og vil bl.a. betyde flere forskningsaktiviteter og flere trækfuglefolk tæt på centralen.

Centralens medarbejdere deltog i en del feltarbejde i 2013, bl.a. med indsamling af prøver til test for West Nile Virus og med indsamling af sidste års lysloggere (og påsætning af nye) på nattergale og rødstjerte samt indfangning af gøge til forflytningsforsøg m.m. Centralen deltog endvidere med omfattende feltarbejde på Hirsholmene, hvor der blev ringmærket og aflæst hundredevis af bl.a. splitterner og svartbage.

Det nationale overvågningsprogram for udbredelsen af fugleinfluenza forsatte på syvende år i samarbejde med Fødevarestyrelsen og DTU Veterinærinstituttet. Ringmærkere fra museet indsamlede i 2013 prøver fra i alt 501 fugle fordelt på 17 arter overvejende vandfuglearter. De hyppigste arter var knopsvane (160), gråand (140), krikand (64), hættemåge (40) og stormmåge (24). Over halvdelen af prøverne blev indsamlet i hovedstadsområdet (307), men også Sydvestjylland (152), Sydøstjylland (15) og Fyn (27) blev repræsenteret. I alt 58% af prøverne var fra ringmærkede fugle, resten fra nedlagte fugle. Prøverne undersøges af Veterinærinstituttet.

Også undersøgelserne af forekomsten af West Nile Virus (WNV) i mellem- og langdistance trækkende småfugle fortsatte i 2013 i samarbejde med DTU Veterinærinstituttet (Lindholm). WNV er et myggebårent virus udbredt i Afrika og det er for nylig fundet i Sydøsteuropa. Trækfugle kan derfor være en potentiel kilde til indførsel af WNV til Danmark. Centralen bidrog i 2013 med blodprøver indsamlet på Christiansø og Blåvand. I alt 203 prøver blev indsamlet, flest (76%) fra rødstjert, havesanger, tornsanger, løvsanger og rødrygget tornskade. Tidligere er 2-4% af prøverne fundet positive for WNV *antistoffer*. Da WNV antistoffer forbliver i blodet i nogle år, kan eksponeringen have forekommet indenfor de seneste par år.

Centralens systematiske ringmærkningsprogram, CES-projektet (Constant Effort Site) fortsatte i 2013 i tæt samarbejde med Ringmærkerforeningen. I 12 ti-dags perioder fra april til august, ringmærkes standardiseret på seks lokaliteter: Ove Sø, Brabrand Sø, Tarup Grusgrave, Ravnstrup Sø og Vestamager og på forsøgsbasis Skagen.

EURING – den europæiske sammenslutning af ringmærkningscentraler – afholdte i september 2013 generalforsamling i Helsingfors i Finland. Mødet afholdes hver andet år og i 2013 deltog godt 60 delegerede fra 30 europæiske ringmærkningscentraler, inkl. Israel, Tyrkiet og Hviderusland. EURING har en databank på over 10 millioner genfund af europæisk-ringmærkede fugle, fordelt på 485 arter. For over 87 arter er der mere end 10.000 genfund i databanken. Næste alle europæiske ringmærkningscentraler har bidraget med data til EURINGs databank. På mødet i Helsingfors blev det bl.a. besluttet at fortsætte arbejdet med at opstarte et europæisk trækfugleatlas. Fra Danmark deltog Kjeld, Mikkel, Kasper og Jesper fra Ringmærkningscentralen. Kasper er medlem af EURINGs bestyrelse.

Kasper var i 2013 på feltarbejde bl.a. i Ghana, Finland og i det sydøstlige Kenya i forbindelse med forskningsaktiviteter vedrørende europæiske trækfugle. De igangværende studier af nattergale med hjælp af lysloggere har vist, at det østlige Kenya er en vigtig trækkorridor under efterårstrækket. Her ligger det berømte Ngulia Lodge, hvor der i en kort periode fra slutningen af november til begyndelsen af december, og næsten udelukkende når det er diset og månen ikke er synlig, ringmærkes tusindvis af europæiske trækfugle hver nat, især mange nattergale og kærsangere.

Styringsgruppen, som overvåger og godkender Ringmærkningscentralens aktiviteter, afholdte sit årlige møde i september. I gruppen sidder repræsentanter for Naturstyrelsen, Vildtforvaltningsrådet, det tidl. Danmarks Miljøundersøgelser og museet. På mødet fremlagde Ringmærkningscentralen en omfattende årsrapport og status for igangværende strategiplan. Udvalget var tilfreds med centralens arbejde. Statens Naturhistoriske Museum og Naturstyrelsen underskrev i 2013 en ny treårig kontrakt om drift af Ringmærkningscentralen.

Til sidst vil Ringmærkningscentralen gerne benytte lejligheden til at takke alle vore ringmærkere for indsatsen i 2013, samt takke alle der på den ene eller anden måde har bistået ringmærkningen i 2013.

Ringmærkning om natten ved Ngulia Lodge, 6. december 2013. Foto: Kasper Thorup

*Tabel 2. Antal fugle ringmærket i Danmark i 2013 samt antal genmeldinger behandlet af Ringmærkningscentralen i 2013. * Ekskluderet i genfundstallene er et større antal aflæsninger af farveringe på skarv, kortnæbbet gås, knopsvane og måger, samt ringmærkernes lokale aflæsninger.*

Art	Latin	Mærkninger			Genfund*	
		Pull	Andet	Total	af DK-ringe	i DK af udenlandske ringe
Rødstrubet lom	*Gavia stellata*					1
Toppet lappedykker	*Podiceps cristatus*				1	
Skarv	*Phalacrocorax carbo*	6.451	2	6.453	296	15
Hvid stork	*Ciconia ciconia*				7	13
Skestork	*Platalea leucorodia*	50		50		1
Knopsvane	*Cygnus olor*	123	102	225	52	
Sædgås	*Anser fabalis*					3
Kortnæbbet gås	*Anser brachyrhynchus*				15	6
Grågås	*Anser anser*	171	70	241	84	16
Snegås	*Anser caerulescens*					1
Canadagås	*Branta canadensis*				2	2
Bramgås	*Branta leucopsis*					2
Rustand	*Tadorna ferruginea*		1	1		
Pibeand	*Anas penelope*		1	1		3
Knarand	*Anas strepera*				3	
Krikand	*Anas crecca*		13	13	4	6
Gråand	*Anas platyrhynchos*	51	282	333	26	33
Taffeland	*Aythya ferina*					1
Troldand	*Aythya fuligula*		32	32		1
Ederfugl	*Somateria mollissima*		232	232	11	13
Sortand	*Melanitta nigra*					1
Toppet skallesluger	*Mergus serrator*		2	2		
Stor skallesluger	*Mergus merganser*		1	1	2	1
Rød glente	*Milvus milvus*	13		13		
Havørn	*Haliaeetus albicilla*	2		2	1	30
Rørhøg	*Circus aeruginosus*	8	1	9		
Hedehøg	*Circus pygargus*	7	2	9	1	
Duehøg	*Accipiter gentilis*	55	2	57	5	1
Spurvehøg	*Accipiter nisus*		116	116	3	6
Musvåge	*Buteo buteo*		31	31	1	9
Fjeldvåge	*Buteo lagopus*		1	1		1
Kongeørn	*Aquila chrysaetos*	2		2		
Fiskeørn	*Pandion haliaetus*					2
Tårnfalk	*Falco tinnunculus*	258	5	263	17	14
Vandrefalk	*Falco peregrinus*	10		10		4
Agerhøne	*Perdix perdix*		3	3		
Fasan	*Phasianus colchicus*		4	4		
Vandrikse	*Rallus aquaticus*	1	8	9		
Plettet rørvagtel	*Porzana porzana*		5	5		
Grønbenet rørhøne	*Gallinula chloropus*	4	16	20	1	
Blishøne	*Fulica atra*	27	95	122	14	
Strandskade	*Haematopus ostralegus*	24	1	25	2	2
Klyde	*Recurvirostra avosetta*	16		16		
Lille præstekrave	*Charadrius dubius*	6	2	8		
Stor præstekrave	*Charadrius hiaticula*	8	6	14		2
Hjejle	*Pluvialis apricaria*		3	3		
Strandhjejle	*Pluvialis squatarola*		1	1		
Vibe	*Vanellus vanellus*	20	4	24		1
Islandsk ryle	*Calidris canutus*		14	14		
Sandløber	*Calidris alba*		7	7		
Sortgrå ryle	*Calidris maritima*		49	49	1	4
Almindelig ryle	*Calidris alpina*	14	115	129		
Brushane	*Philomachus pugnax*	5	5	10		1
Enkeltbekkasin	*Lymnocryptes minimus*		8	8		
Dobbeltbekkasin	*Gallinago gallinago*		29	29		
Skovsneppe	*Scolopax rusticola*		7	7		3
Lille kobbersneppe	*Limosa lapponica*		1	1		
Storspove	*Numenius arquata*		3	3		
Rødben	*Tringa totanus*	10	11	21	1	
Hvidklire	*Tringa nebularia*		2	2		
Tinksmed	*Tringa glareola*		1	1		
Mudderklire	*Actitis hypoleucos*		7	7		
Stenvender	*Arenaria interpres*		9	9		
Storkjove	*Stercorarius skua*					2
Sorthovedet måge	*Larus melanocephalus*	5	1	6	1	3
Hættemåge	*Larus ridibundus*	2.164	713	2.877	108	213

Art	Latin	Mærkninger			Genfund*	
		Pull	Andet	Total	af DK-ringe	i DK af udenlandske ringe
Stormmåge	*Larus canus*	362	1.363	1.725	67	39
Sildemåge	*Larus fuscus*	931	96	1.027	25	12
Sølvmåge	*Larus argentatus*	2.935	359	3.294	291	95
Middelhavssølvmåge	*Larus michahellis*		11	11	1	1
Kaspisk måge	*Larus cachinnans*		11	11		8
Svartbag	*Larus marinus*	970	10	980	66	26
Ride	*Rissa tridactyla*	50	43	93	2	3
Rovterne	*Sterna caspia*	2		2		1
Splitterne	*Sterna sandvicensis*	986		986	76	16
Fjordterne	*Sterna hirundo*	17		17	2	2
Havterne	*Sterna paradisaea*	414	6	420	12	
Dværgterne	*Sterna albifrons*	29	20	49		
Lomvie	*Uria aalge*					1
Alk	*Alca torda*				2	1
Tejst	*Cepphus grylle*	6	3	9	1	1
Huldue	*Columba oenas*	299	8	307	2	1
Ringdue	*Columba palumbus*	6	50	56	2	1
Tyrkerdue	*Streptopelia decaocto*		21	21		
Gøg	*Cuculus canorus*		8	8	1	
Slørugle	*Tyto alba*	46	1	47	10	1
Stor hornugle	*Bubo bubo*	13		13	3	
Høgeugle	*Surnia ulula*		1	1		
Kirkeugle	*Athene noctua*	20	1	21	2	
Natugle	*Strix aluco*	10	8	18	2	
Skovhornugle	*Asio otus*		9	9		1
Perleugle	*Aegolius funereus*	15	1	16	2	
Natravn	*Caprimulgus europaeus*	2	37	39	4	
Mursejler	*Apus apus*	31	11	42	8	
Isfugl	*Alcedo atthis*					2
Vendehals	*Jynx torquilla*	97	29	126		
Sortspætte	*Dryocopus martius*	48	1	49	1	
Stor flagspætte	*Picoides major*		326	326	1	
Sanglærke	*Alauda arvensis*		9	9		1
Digesvale	*Riparia riparia*		311	311		
Landsvale	*Hirundo rustica*	3.671	951	4.622	15	
Bysvale	*Delichon urbica*	287	70	357		
Skovpiber	*Anthus trivialis*		487	487		
Engpiber	*Anthus pratensis*		167	167		
Skærpiber	*Anthus petrosus*		1	1		
Gul vipstjert	*Motacilla flava*		12	12	1	
Bjergvipstjert	*Motacilla cinerea*		3	3		
Hvid vipstjert	*Motacilla alba*	51	116	167	2	1
Silkehale	*Bombycilla garrulus*		47	47		3
Vandstær	*Cinclus cinclus*		11	11	2	1
Gærdesmutte	*Troglodytes troglodytes*		1.396	1.396	2	1
Jernspurv	*Prunella modularis*	1	2.134	2.135	19	10
Rødhals	*Erithacus rubecula*	17	6.470	6.487	14	6
Nattergal	*Luscinia luscinia*		99	99		
Sydlig nattergal	*Luscinia megarhynchos*		1	1		
Blåhals	*Luscinia svecica*		5	5		1
Husrødstjert	*Phoenicurus ochruros*	17	37	54		
Rødstjert	*Phoenicurus phoenicurus*	109	948	1.057	2	1
Bynkefugl	*Saxicola rubetra*		51	51		
Sortstrubet bynkefugl	*Saxicola torquata*		17	17		
Stenpikker	*Oenanthe oenanthe*		31	31		
Ringdrossel	*Turdus torquatus*		5	5		
Solsort	*Turdus merula*	100	3.619	3.719	33	17
Sjagger	*Turdus pilaris*		134	134		
Sangdrossel	*Turdus philomelos*		912	912	9	1
Vindrossel	*Turdus iliacus*		145	145	1	2
Misteldrossel	*Turdus viscivorus*		14	14		
Græshoppesanger	*Locustella naevia*		23	23		
Flodsanger	*Locustella fluviatilis*		5	5		
Savisanger	*Locustella luscinioides*		1	1		
Sivsanger	*Acrocephalus schoenobaenus*		308	308	2	2
Buskrørsanger	*Acrocephalus dumetorum*		2	2		
Kærsanger	*Acrocephalus palustris*		900	900	2	1
Rørsanger	*Acrocephalus scirpaceus*	8	2.103	2.111	17	13
Drosselrørsanger	*Acrocephalus arundinaceus*		2	2		1

Art	Latin	Mærkninger			Genfund*	
		Pull	Andet	Total	af DK-ringe	i DK af udenlandske ringe
Gulbug	*Hippolais icterina*		832	832	1	
Hvidskægget sanger	*Sylvia cantillans*		1	1		
Høgesanger	*Sylvia nisoria*		10	10		
Gærdesanger	*Sylvia curruca*		1.253	1.253	1	1
Tornsanger	*Sylvia communis*	1	2.176	2.177	4	9
Havesanger	*Sylvia borin*		1.689	1.689		3
Munk	*Sylvia atricapilla*		3.297	3.297	7	10
Lundsanger	*Phylloscopus trochiloides*		6	6		
Fuglekongesanger	*Phylloscopus proregulus*		4	4		
Hvidbrynet løvsanger	*Phylloscopus inornatus*		15	15		
Schwarz' løvsanger	*Phylloscopus schwarzi*		1	1		
Skovsanger	*Phylloscopus sibilatrix*		81	81		
Gransanger	*Phylloscopus collybita*		4.142	4.142	15	4
Løvsanger	*Phylloscopus trochilus*		6.034	6.034	8	4
Fuglekonge	*Regulus regulus*		2.831	2.831	1	2
Rødtoppet fuglekonge	*Regulus ignicapillus*		39	39		
Grå fluesnapper	*Muscicapa striata*	21	288	309	1	
Lille fluesnapper	*Ficedula parva*		97	97	1	
Broget fluesnapper	*Ficedula hypoleuca*	101	516	617	3	5
Skægmejse	*Panurus biarmicus*		325	325		
Halemejse	*Aegithalos caudatus*		199	199	1	
Sumpmejse	*Parus palustris*	62	117	179		
Fyrremejse	*Parus montanus*		5	5		
Topmejse	*Parus cristatus*		111	111	1	
Sortmejse	*Parus ater*	162	264	426	6	
Blåmejse	*Parus caeruleus*	931	3.236	4.167	36	24
Musvit	*Parus major*	2.870	4.830	7.700	27	7
Spætmejse	*Sitta europaea*	44	83	127	2	
Træløber	*Certhia familiaris*		135	135		
Korttået træløber	*Certhia brachydactyla*		21	21		
Pungmejse	*Remiz pendulinus*		2	2	1	
Pirol	*Oriolus oriolus*		3	3		
Rødrygget tornskade	*Lanius collurio*	9	156	165	1	
Stor tornskade	*Lanius excubitor*		7	7	1	
Skovskade	*Garrulus glandarius*		89	89	1	
Husskade	*Pica pica*		20	20		
Nøddekrige	*Nucifraga caryocatactes*		1	1		
Allike	*Corvus monedula*	100	6	106		2
Råge	*Corvus frugilegus*	0	76	76	1	
Gråkrage	*Corvus corone cornix*	17	2	19	2	4
Ravn	*Corvus corax*					1
Stær	*Sturnus vulgaris*	203	226	429	3	
Gråspurv	*Passer domesticus*	3	1.000	1.003	1	
Skovspurv	*Passer montanus*	72	2.161	2.233	14	
Bogfinke	*Fringilla coelebs*		3.370	3.370	11	5
Kvækerfinke	*Fringilla montifringilla*		1.741	1.741	6	6
Gulirisk	*Serinus serinus*		2	2		1
Grønirisk	*Carduelis chloris*	6	4.182	4.188	22	13
Stillits	*Carduelis carduelis*		348	348	1	
Grønsisken	*Carduelis spinus*		2.885	2.885	16	10
Tornirisk	*Carduelis cannabina*	11	253	264		
Bjergirisk	*Carduelis flavirostris*		34	34		
Gråsisken	*Carduelis flammea*		2.138	2.138	3	2
Hvidsisken	*Carduelis hornemanni*		30	30		
Hvidvinget korsnæb	*Loxia leucoptera*		6	6		
Lille korsnæb	*Loxia curvirostra*		129	129		
Stor korsnæb	*Loxia pytyopsittacus*		8	8		
Karmindompap	*Carpodacus erythrinus*		61	61	1	1
Dompap	*Pyrrhula pyrrhula*	1	1.256	1.257	6	
Kernebider	*Coccothraustes coccothraustes*		266	266	1	
Snespurv	*Plectrophenax nivalis*		1	1		
Gulspurv	*Emberiza citrinella*		684	684	1	
Pileværling	*Emberiza rustica*		1	1		
Dværgværling	*Emberiza pusilla*		1	1		
Rørspurv	*Emberiza schoeniclus*		919	919	3	4
Bomlærke	*Miliaria calandra*		40	40		
184 arter mærket, 128 arter genmeldt		25.670	80.776	106.446	1.523	809